

САМОФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА: СУТЬ ТА ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Визначено суть самофінансування діяльності підприємства. Проаналізовано структуру власних джерел суб'єктів господарювання

Ключові слова: самофінансування, суб'єкти господарювання, фінансові ресурси підприємства, внутрішні джерела фінансування, статутний фонд, нерозподілений прибуток

Abstract

The essence of self-financing activities of the enterprise is defined. The structure of own sources of economic entities is outlined

Keywords: self-financing, business entities, financial resources of the enterprise, internal sources of funding, statutory fund, undivided profit

Вступ

У науково-практичній літературі можна зустріти дві основних концепції трактування сутності та класифікації внутрішніх джерел фінансування. Перший підхід зорієнтований на фінансові результати, другий – на рух грошових потоків. Основним внутрішнім джерелом фінансування є самофінансування, пов'язане з реінвестуванням (тезаврацією) прибутку у відкритій чи прихованій формі. Ефект самофінансування проявляється з моменту одержання чистого прибутку до моменту його визначення, розподілу та виплати дивідендів, оскільки отриманий протягом року прибуток вкладається в операційну та інвестиційну діяльність. Рішення власників підприємства про обсяги самофінансування є одночасно і рішенням про розмір дивідендів, які підлягають виплаті [1].

Теоретичні та практичні аспекти управління фінансовими ресурсами підприємств розглядалися у працях вітчизняних і зарубіжних вчених: Г.М. Азаренкової, М.Д. Білик, Є. Бріггема, І.О. Бланка, О.Д. Василика, А. Гропелі, Г.Г. Кірейцева, Е. Нікбахта, А.М. Поддєрьогіна, Є.С. Стоянової, А.Д. Шеремета та інших. Власні підходи до визначення джерел фінансування підприємств обґрунтували у своїх працях: І. О. Бланк, І. М. Боярко, Є. Ф. Бріггема, Л. Д. Буряк, Ю. М. Воробйова та інші.

Метою даного дослідження є узагальнення теоретичних аспектів та окремих складових джерел самофінансування підприємства.

Виклад основних результатів дослідження

Зрозуміло, що джерела самофінансування підприємства розглядаються з позиції внутрішнього фінансування. Суми, отримані з внутрішніх джерел, як правило, не підлягають поверненню і належать до числа найбільш явних ресурсів, але мають властивість обмеженості. Проте наявність у достатньому обсязі власних грошових коштів та їх ефективне використання свідчать про високий рівень платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості підприємства. Саме тому, всі можливості формування фінансових ресурсів підприємства за рахунок внутрішніх джерел повинні бути виявлені та використані [2].

На формування фінансових ресурсів підприємства впливають об'єктивні і суб'єктивні чинники, основними з яких є:

- галузеві особливості операційної діяльності підприємства;
- розмір підприємства;
- форма власності;
- організаційно-правова форма підприємства, що зумовлює порядок формування власного капіталу;
- рівень свободи у виборі джерел фінансування, кон'юнктура ринку капіталу;

- рівень оподаткування підприємства;
- рівень ризику, що приймається засновниками при фінансуванні підприємства;
- рівень концентрації власного капіталу, необхідного для прийнятного для суб'єкта коефіцієнта незалежності [3].

В літературі існують різні підходи до визначення поняття «самофінансування»:

Самофінансування - система господарювання, за якої всі витрати (поточні, на просте і розширене відтворення) фінансуються із власних джерел, без залучення коштів державного бюджету. Частково ці витрати можуть покриватися за рахунок кредитів банку, але за умови погашення їх за рахунок власних коштів [4].

Самофінансування — метод господарювання, який означає покриття за рахунок власних доходів всіх видатків діяльності підприємств як при простому, так і при розширеному відтворенні. С. є економічною базою самостійності і самоуправління підприємства, справжньої економічної відповідальності за результати виробництва. У країнах з розвинутою ринковою економікою С. означає забезпечення інвестицій підприємств, фірм і компаній в основному за рахунок внутрішніх джерел нагромадження, амортизаційних відрахувань [5].

У світовій економічній літературі, залежно від способу відображення прибутку в звітності, зокрема в балансі, виокремлюють:

- приховане самофінансування;
- відкрите самофінансування.

Приховане самофінансування підприємства пов'язана з використанням прихованого прибутку. Приховування прибутку здійснюється (у розумінні західних фахівців) у результаті формування прихованих резервів. Оскільки приховані резерви проявляються лише при їх ліквідації, приховане самофінансування здійснюється за рахунок прибутку до оподаткування. Отже, відбувається відстрочка сплати податків і виплати дивідендів. До суттєвого недоліку прихованого самофінансування слід віднести порушення принципу достовірності при складанні звітності та підвищення рівня асиметрії в інформаційному забезпеченні її зовнішніх користувачів [7].

Відкритим самофінансуванням є відображений у пасиві балансу приріст власного капіталу за рахунок резервів та нерозподіленого прибутку, забезпечення наступних витрат та платежів, короткострокова заборгованість за внутрішніми розрахунками та показаний в активі балансу нарахований знос на необоротні активи [1].

Також існує тезаврація прибутку, тобто спрямування на формування власного капіталу підприємства з метою фінансування інвестиційної та операційної діяльності. Величина тезаврації відповідає обсягу чистого прибутку, який залишився в розпорядженні підприємства після сплати всіх податків та нарахування дивідендів. Збільшення власного капіталу в результаті тезаврації прибутку підприємства позначається також як відкрите самофінансування. Інформація про це наводиться в офіційній звітності [4].

Джерелами створення статутного фонду підприємств, залежно від організаційно-правових форм господарювання і форм власності, можуть бути: акціонерний капітал (для акціонерних товариств), пайовий капітал (для партнерських підприємств – товариств з обмеженою відповідальністю, кооперативних, орендних, командитних і т. д.), галузеві та бюджетні кошти (для державних підприємств) та ін [1].

Для того щоб покращити та стабілізувати самофінансування потрібно збільшувати статутний фонд за рахунок додаткового капіталу. Джерелами його формування можуть бути сума дооцінки активів (основних засобів та інших матеріальних цінностей) і емісійний дохід, який виникає у випадку додаткової емісії акцій підприємства та ін [6].

З таблиці 1 видно, що протягом 2013-2017 рр. спостерігається скорочення статутного капіталу вітчизняних підприємств: якщо станом на 01.01.2013р. загальна величина статутного капіталу складала 1913187 млн грн., то на 01.01.2017р. – лише 1879174,3 млн. грн. Найбільшу величину статутного капіталу мають підприємства промисловості, транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності.

До джерел коштів, які не розподіляються, а утримуються підприємством, як правило, з метою реінвестування відносять нерозподілений прибуток. Аналізуючи нерозподілений прибуток з точки зору важливого джерела самофінансування, слід звертати увагу на фінансові результати діяльності та дивідендну політику підприємства.

Таблиця 1 - Величина статутного капіталу українських підприємств на 2013-2017 роки, млн. грн. (складено за даними [8])

Статутний капітал	на 01.01.13	на 01.01.14	на 01.01.15	на 01.01.16	на 01.01.17
Усього, в т.ч.	1913187,0	1950374,9	1480658,0	2288741,4	1879174,3
Сільське, лісове та рибне господарство	145013,1	156820,0	163931,7	275303,8	6302,0
Промисловість	700321,3	721155,3	579218,9	479066,6	491907,0
Будівництво	31850,8	32190,8	3144,7	-16038,1	1479,6
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	168700,0	179355,1	151337,3	724823,9	672916,2
Інформація та телекомунікація	33417,6	29443,8	3896,9	77272,7	10654,3
Фінансова та страхова діяльність	211238,9	204660,6	128436,4	113577,3	32269,0
Професійна, наукова та технічна діяльність	158377,7	159850,7	269093,5	532552,8	495986,6
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	192174,7	194169,8	144932,3	169299,1	173039,6

Варто враховувати також законодавчі обмеження та діючий порядок виплати та оподаткування дивідендів. Основні напрямки використання нерозподіленого прибутку можна визначити як накопичення та споживання, залежно від стратегічних перспектив розвитку суб'єкту господарювання [3]. Величина нерозподіленого прибутку підприємств наведена в табл. 2.

Таблиця 2- Величина нерозподіленого прибутку українських підприємств на 2013-2017 роки, млн. грн. (складено за даними [8])

Нерозподілений прибуток	на 01.01.13	на 01.01.14	на 01.01.15	на 01.01.16	на 01.01.17
Усього	91880,4	20873,7	-579900,5	-893834,4	-889070,3
Сільське, лісове та рибне господарство	78554,1	85421,7	90132,1	189692,1	262375,6
Промисловість	71132,2	63098,8	-113570,9	-289212,7	-316537,2
Будівництво	-18312,8	-25264,9	-48410,0	-70322,6	-72041,7
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	6092,1	-30914,3	-20867,1	-74034,4	5602,5
Інформація та телекомунікація	780,5	-4823,4	-32369,3	-44844,1	1670,3
Фінансова та страхова діяльність	30917,1	27985,8	15504,0	4735,0	32755,9
Професійна, наукова та технічна діяльність	6025,7	-5593,5	-103633,6	-101419,8	5984,2
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	-77,7	-964,9	11146,2	-22383,6	5214,3

З таблиці 2 видно, що в цілому на вітчизняних підприємствах спостерігається погіршення фінансових результатів, які використовуються для самофінансування.

Можливими, але не обов'язковими джерелами власного фінансування підприємства є фонди спеціального призначення, які формуються головним чином за рахунок нерозподіленого прибутку. Кількість таких фондів, порядок їх формування і цільового використання коштів регулюється статутом і іншими установчими документами підприємства. Фінансові ресурси, накопичені за рахунок амортизаційних відрахувань протягом всієї господарської діяльності підприємства, утворюють амортизаційний фонд. На відміну від прибутку, амортизаційні відрахування повністю залишаються у розпорядженні підприємства і є тимчасово вільними грошовими коштами, унаслідок чого внесені у склад внутрішніх джерел фінансування, якими підприємство розпоряджається самостійно [3].

Як ми з'ясували вище, самофінансування підприємств може здійснюватися різними способами із різних джерел, що мають обов'язковий чи необов'язковий характер формування. І вибір найбільш ефективного механізму самофінансування підприємства в кожному випадку індивідуальний та залежить від багатьох факторів.

Висновки

Отже, самофінансування дає змогу розв'язати такі конкретні питання: які грошові кошти може мати підприємство в своєму розпорядженні; які джерела їх надходження; чи достатньо засобів для виконання накреслених завдань; яка частина коштів має бути перерахована в бюджет, позабюджетні фонди, банкам та іншим кредиторам; як повинен здійснюватися розподіл прибутку на підприємстві; як забезпечується реальна збалансованість планових витрат і доходів підприємства на принципах самоокупності та самофінансування. І тому воно дозволяє ефективно протидіяти зовнішнім впливам, бути незалежним від кредиторів, самостійно приймати інвестиційні рішення та мати стійке фінансове положення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Фінанси підприємства : підручник / М. А. Поддєрьогін, М. Д. Бідлик, Л. Д. Буряк та ін. ; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. М. А. Поддєрьогін. — 5-те вид., перероб. та допов. — К. : КНЕУ, 2005. — 546 с.
2. Видяпина В.А. Бакалавр економіки : хрестоматія / В.А. Видяпина. – Т. 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lib.vvsu.ru/books/Bakalavr02/page0084.asp>.
3. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навчальний посібник / О. О. Терещенко — К. : КНЕУ, 2003. — 554 с.
4. Финансы предприятий: особенности и возможности укрепления // Экономист / [под ред. проф. Н. А. Сафронова]. — М. : Юристь, 1998. — 584 с.
5. Філіна Г. У. Фінансова діяльність суб'єкта господарювання : навч. посіб. / Г. У. Філіна. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 320 с.
6. Ковалев В.В. Введение в финансовый менеджмент / В.В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 1999. – 768 с.
7. Єпіфанова І. Ю. Фінансовий аналіз та звітність : практикум / І. Ю. Єпіфанова, В. В. Джеджула. – Вінниця : В НТУ, 2017. – 143 с.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Лаптева Алла Олександрівна – студентка групи МОф-156, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, email: laptevaallochka@gmail.com

Науковий керівник: Єпіфанова Ірина Юрійівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та інноваційного менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Alla O. Lapteva – student, faculty of management and informational security, Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa, email: laptevaallochka@gmail.com

Iryna Yu. Yepifanova – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of Finance and Innovation Management, Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa.